

FULBRAJT O JUGOSLAVIJI

Srdačni odnosi između Sjedinjenih Država i Jugoslavije mogući su i treba ih želiti, rekao je senator Vili- jem Fulbrajt (J. William Fulbright) u izveštaju podnetom senatskom Spoljnopolitičkom odboru. Izveštaj se odnosio na devetodnevnu posetu koju je senator Fulbrajt učinio Jugoslaviji u novembru 1964. Senator je na ovaj put pošao da bi učestvovao u potpisivanju sporazuma o razmeni na prosvetnom polju između Sjedinjenih Država i Jugoslavije.

Pošto je sporazum od 1964. godine o razmeni na prosvetnom polju prikazao kao najvažniji događaj u jugoslovensko-američkim odnosima, Fulbrajt je izrazio nadu da će posle njega doći i do razmene na prosvetnom polju i sa ostalim istočno-evropskim zemljama, a te razmene vršile bi se na osnovu Fulbrajt-Hejzovog (Hays) zakona. „Program je malih razmera“, kaže Fulbrajt, „i ostvaren je tek posle pregovora u koje je uloženo mnogo truda. Ali po mom mišljenju to je jedan od sporazuma koji pružaju mnogo nade, a o čijem su zaključenju vodjeni pregovori na osnovu Fulbrajtovog zakona ili Fulbrajt-Hejzovog zakona. Smatram da nije preterano reći da ovaj sporazum predstavlja još jedan uspeh, mali ali značajan u savladjivanju provalije nerazumevanja . . .“ koja odvaja države jedne od druge. Senator Fulbrajt, predsednik senatskog Spoljnopolitičkog odbora, u izveštaju kaže da glavni zaključak do koga je došao za vreme posete jeste „da je moguće i da treba želiti da dve države održavaju normalne, pa čak i srdačne odnose u duhu saradnje“. Za vreme posete koju je učinio, senator Fulbrajt je obišao nekoliko jugoslovenskih gradova i bio primljen od strane predsednika Tita i drugih funkcionera.

Američki senator kaže u izveštaju da danas „Jugoslavija s ponosom ostaje nezavisna i o svojoj sudbini

odlučuje u onoj meri u kojoj to jedna mala država može učiniti u nuklearno doba“. U svom prikazu jugoslovenske privrede, senator Fulbrajt naglašava da je Jugoslavija, iako je i danas još uvek zemlja u razvoju, „modificirala doktrinarnu marksističku ekonomiku i postepeno usvojila elastičnu, praktičnu i u nekim slučajevima potpuno imaginativnu privrednu politiku“.

Dalje kaže da se jugoslovenski duh nalazi u stanju „skepticitizma i empirizma“. Jugosloveni su otpočeli, kaže Fulbrajt, da se oslobadaju okova krupnog marksističkog ugla gledanja na stvari i „sve više sa zadovoljstvom napadaju stare mitove i traže nova rešenja za svoje nacionalne probleme“.

Što se tiče odnosa između Jugoslavije i Sjedinjenih Država, senator Fulbrajt kaže „da je Jugoslavija svojim stavom stekla pravo na kurtoazni i nediskriminatorni tretman od strane Sjedinjenih Država. Kao što sam već naglasio, jugoslovenska državna uprava je zauzela stavove s kojima se mi ne slažemo i ostvaruje izvesne političke kurseve koje ne možemo da odobravamo. Ali u celini, njena politika ne nanosi štete njenim susedima i ne ugrožava američke interese. Jugoslavija nije blizak prijatelj Sjedinjenih Država i nema izgleda da to postane, ali se pokazala kao pouzdan i čvrst jednomišljenik u radu na unapređenju izvesnih ciljeva u pogledu kojih se naši interesi poklapaju“. U svom zaključku senator Fulbrajt kaže da sa stanovišta američkih interesa glavni značaj Jugoslavije leži u „njenoj ulozi mosta između Istoka i Zapada“. Fulbrajt kaže dalje da „Jugoslavija pokazuje velikim silama na najpraktičniji način da ideje i ideali koji ih dele, nisu tako raznorodni kao što izgledaju, da su možda bez značaja kad je reč o važnim aspektima načina na koje ljudi stvarno žive, i da o njima, nema sumnje, vredi diskutovati, kao i da stvarno ne vrede toliko da bi opravdali uništenje naše civilizacije nuklearnim bombardovanjem.

PRVI FULBRAJTOVI STIPENDISTI

Ove godine su početkom avgusta meseca otišli u Sjedinjene Države prvi Fulbrajtovi stipendisti iz Beograda i Ljubljane. Oni će u Americi nastaviti svoje stručno obrazovanje na postdiplomskim studijama. Milan Živković, Vojislav Božić i Rajko Maksimović iz Beograda i Ana Stupan iz Zagreba prvo će provesti izvesno vreme na Mičigenskom univerzitetu, a zatim će se posvetiti svojim specijalnim proučavanjima na odgovarajućim naučnim ustanovama.

Živković će kao ekonomista Instituta za privredna naučna ispitivanja proučavati na Stenfordovom univerzitetu u državi Kalifornija, matematičko privredno planiranje. Božić je asistent na Tehnološkom fakultetu na katedri za ekonomiku i organizaciju preduzeća, i on će raditi na Univerzitetu Floride. Maksimović je asistent na Muzičkoj akademiji i proučavaće muziku na Prinstonskom univerzitetu u državi Nju Džerzi. Ana Stupan je asistent Instituta za sociologiju i filozofiju Univerziteta u Ljubljani i ona će se baviti sociološkim studijama na Kolumbijskom univerzitetu u državi Njujork.

Ovo su prvi stipendisti od ukupno dvadeset četiri jugoslovenska mlada naučnika koji će se baviti naučnim radovima na američkim prosvetnim ustanovama u toku školske godine. Za to vreme će četiri američka naučnika doći u Jugoslaviju. Jedan od njih, profesor Tomas Megner (Thomas F. Magner), profesor i šef katedre za slavistiku na Pensilvanijskom univerzitetu, već je stigao u Zagreb. U Jugoslaviji će Megner proučavati kajkavski dijalekt. Pored ova četiri profesora biće izabrano i pet studenata kojima će Fulbrajtovi program platiti put, dok će im jugoslovenska vlada obezbediti izdržavanje za ovu školsku godinu.

Razmena ovih naučnih radnika i studenata se obavlja u okviru sporazuma koji je potpisan novembra meseca prošle godine. Na osnovu ovog programa organizuju se otvoreni i javni konkursi, koje preko štampe, na univerzitetima i u raznim ustanovama objavljuje mešovita komisija. Krajnji izbor obavlja odbor prosvetnih radnika u Vašingtonu. U Jugoslovensko-američkoj komisiji za prosvet-

nu razmenu nalaze se četiri Jugoslovena i četiri Amerikanca. Odborom predsedava Volter Roberts (Walter Roberts), savetnik Američke ambasade za kulturne poslove. Počasni predsednici komisije su Janez Vipotnik, savezni sekretar za prosvetu i kulturna pitanja i američki ambasador u Jugoslaviji Berk Elbrick (C. Burke Elbrick).

AMERIČKA GRAFIKA

Medjunarodni grafički bienale u Ljubljani bio je domaćin američke izložbe „Grafička umetnost-SAD“. Izložba je otvorena 18. juna u Mramornoj hali Gospodarskog rastavišća. Oko dve stotine pozvanih gostiju prisustvovalo je otvaranju američke izložbe. Jedna od najvećih izložbi svoje vrste koja je ikada prikazana u Jugoslaviji, ova izložba je naišla na široko priznanje u drugim zemljama Evrope i biće prikazana i u Beogradu počev od 24. septembra. Izložba je priredjena saradnjom Američke ambasade i Sekretarijata za grafički bienale u Ljubljani.

U svom govoru prilikom otvaranja generalni sekretar Grafičkog bienala profesor Zoran Kržišnik je izjavio da je vanredno srećna okolnost što se američka izložba nalazi u Ljubljani u vreme Grafičkog bienala. Ovaj bienale, kao jedna od najvažnijih grafičkih izložbi u svetu, iznosi pred oči publike reprezentativna dela mnogih umetnika, iz mnogih zemalja. Američka izložba je poslužila kao odličan dodatak, jer je gledalac imao mogućnost da razgleda dela umetnika jedne čitave nacije na ovom specijalnom polju umetnosti.

Volter Roberts (Walter Roberts), savetnik Američke ambasade u Beogradu, osvrnuo se na dugu istoriju kulturnih ostvarenja i delatnosti u Jugoslaviji i dodao da je nivo umetnosti u ovoj zemlji bio vrlo visok tokom mnogih godina. I on i profesor Kržišnik su naglasili da to nije prvi put da Sjedinjene Države učestvuju na Grafičkom bienalu u Ljubljani, dodavši da je jedan Amerikanac, Robert Raušenberg (Robert Rauschenberg), dobio 1963. godine prvu nagradu.

Posetioci Američke izložbe imali su mogućnost da dobiju potpunu sliku savremene grafike u Sjedinjenim Državama. Američka izložba je prika-